

MILLOREM LA RELACIÓ ENTRE IGUALS. Treball de prevenció de les violències i les relacions abusives als centres⁽¹⁾

M. José de Molina i Gorina. Psicopedagoga
Rosa M. Rigol Roig. Professora d'Educació Física

RESUM

Molts professors de secundària han observat que els alumnes s'enfronten sovint amb conflictes socials entre ells. Aquest fet els obliga a haver d'enfrontar-se a situacions que els impedeixen sentir la natural motivació envers els seus aprenentatges. Això ha despertat el nostre interès per a dur a terme un estudi amb la idea de poder identificar primer les causes d'aquesta situació i, posteriorment, intentar establir pautes d'actuació que permetin millorar les relacions socials dels alumnes al centre.

ABSTRACT

Many teachers of secondary school have realized that students often have to deal with social conflicts among them. Because of this, students are usually facing situations that negatively affect their motivation towards academic learning. This has raised our interest to undertake a study aimed at identifying the reasons underlying this problem with the purpose to improve the social relationships among the student at the school.

PUNT DE PARTIDA

Al centre IES El Palau de Sant Andreu de la Barca (Baix Llobregat) s'està portant a terme, des del curs 2005-06, un projecte sobre Coeducació.

Aquest projecte ha de servir per trobar vies que ens permetin donar respostes als problemes que avui tenen lloc als centres de secundària, com és el cas de la convivència i les relacions entre iguals.

Dins el marc de la convivència i pel que fa a les relacions interpersonals, un dels problemes que s'ha accentuat últimament és el de la violència als centres educatius. A més, hem observat que sovint les agressions que es produeixen són de caire sexista. Amb aquest terme volem dir que si bé les relacions entre iguals provoquen discrepàncies i confrontacions més enllà de les pròpies d'un adolescent o d'un jove, ens adonem que sovint les confrontacions es donen des de l'actitud abusiva d'un determinat gènere vers l'altre.

Una de les evidències més significatives són les observacions realitzades a les classes d'educació física, espai on l'alumnat es mostra més lliure en l'acció, en el moviment, en les decisions per la tria de grups i per seguir les normes. Aquestes situacions fan que les conductes es visualitzin amb més claredat, així com la detecció de problemes i això provoca que els conflictes emergeixin de diferent manera respecte a l'aula, que es donen d'una forma més subtil i per tant poden passar desapercebuts.

Aquestes situacions generen un malestar en les relacions entre iguals, tant dins com fora de les aules. Això repercuteix negativament

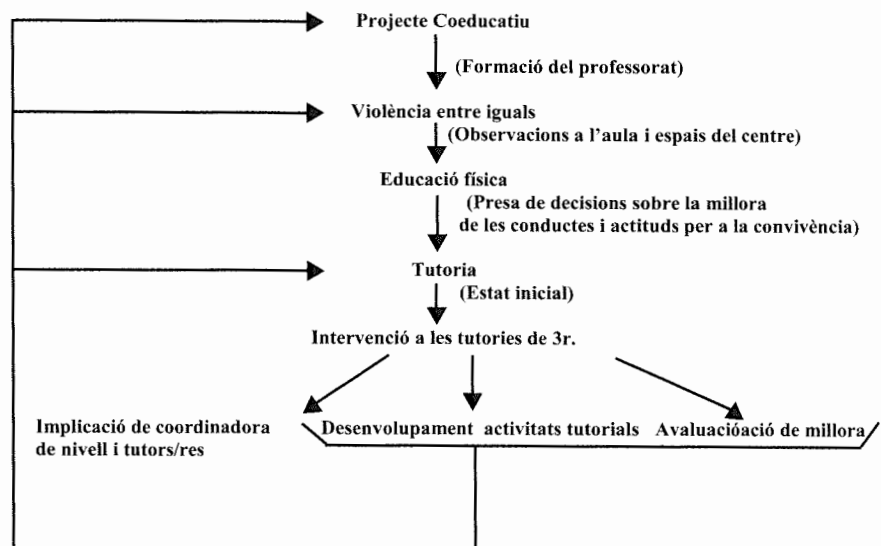
en el clima de la classe, la qual cosa dificulta el procés d'aprenentatge de l'alumnat ja que queda immers per les problemàtiques i en conseqüència provoca una manca de concentració i d'interès, és a dir, un baix rendiment acadèmic.

Aquestes situacions s'han posat de manifest de forma més significativa als grups de 3r d'ESO. És per això que ens ha semblat un tema prou interessant, motiu pel qual l'hem volgut incloure dins del programa de tasques de tutoria d'aquest nivell, en el centre durant el curs 2006-07.

A continuació s'exposa, de forma esquemàtica, el resum del procés.

LÍNIES D'ACTUACIÓ

Els quatre eixos fonamentals del treball tutorial són els que han permès indagar i dissenyar noves propostes per a la millora de les

(Quadre 1. Esquema del procés de treball realitzat.)

relacions entre iguals.

1. *Sensibilització als tutors i tutores del nivell de 3r d'ESO. Tema tutoria en relació a l'assetjament.*
2. *Estat inicial: recull d'opinió i devolució dels resultats a l'alumnat.*
3. *Activitats realitzades als diferents grups classes de 3r / hora de tutoria i educació física i anàlisi de la posta en pràctica de les activitats.*
4. *Valoració dels implicats/des*
5. *Conclusions i propostes de futur*

1.- Sensibilització als tutors i tutores

En un primer moment es va considerar interessant que tots els tutors/es del nivell treballassin aquest tema amb els seus respectius grups classe amb l'acompanyament de la psicopedagoga del centre i de la coordinadora del 3r. nivell, per tal de sensibilitzar sobre el tema en qüestió.

Es va acordar realitzar una sèrie d'accions i activitats concretes

per compartir les situacions que preocupaven, així com també els resultats obtinguts en els qüestionaris i les propostes de millora.

El recull de les observacions va permetre tenir una primera informació que vàrem compartir en les següents reunions de tutors/es. A manera d'exemple es mostra un recull de la tutora A.S. (Veure: quadre 2)

2.- Estat inicial : Recull d'opinió i devolució dels resultats a l'alumnat.

Realitzada la consulta de les diferents fonts d'informació sobre el tema de l'assetjament i/o conductes abusives entre els nois i les noies, s'ha seleccionat el qüestionari: Conducta i Experiències Socials a Classe (CESC)[2] perquè ha permès aproximar-nos més al tema amb una aportació clara i ben plantejada dels ítems a avaluar, com ara: els diferents tipus d'agressió, la prosocialitat, els diferents tipus de victimització i el grau de popularitat o rebuig. (Veure qüestionari: quadres 3 i 4)

Grup classe:		Tutor/a:		
Descriure quines actituds observes en el teu grup-classe i valora les accions realitzades fins ara.				
Actituds observades positives	Actituds observades negatives	Quines accions s'han dut a terme.	Quines han servit	Quines cal seguir treballant
Sovint es troben maneres de resoldre petits conflictes entre ells i elles. A l'espai de tutoria afloren els problemes i això ens permet tractar-los	Hi ha alumnes que els costa acceptar els acords. Tendència: noies més dialogants i nois més inflexibles.	Tutoria individual , tutoria grup, entrevista amb pares. Mesures disciplinars	En general totes, però cal seguir fent-hi més incidència.	Trobar maneres d'ajudar a que es trobin millor entre ells i elles.

(Quadre 2. Observació/avaluació inicial dels grups a través dels tutors/res.)

CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe. Collell, J. i Escudé, C. (2006). Full per a l'examinador.

1. **Em cau bé:** Quins dels nois i noies de la teva classe et cauen bé? Busca tres noms a la llista i escriu el seus números en el full de respostes. Un a cada ratlla al costat de les paraules EM CAU BÉ.
2. **No em cau bé:** Ara, escriu el número dels tres nois i noies de la teva classe que no et cauen gaire bé. Pot ser que la majoria dels teus companys et caiguin bé, però potser algun et caigui menys bé que els altres. Posa els seus números en el full de respostes.
3. **Fa córrer rumors:** Busca el número de tres nois i noies de la teva classe que parlen malament d'una persona a les seves esquenes o escampen rumors sobre ella perquè no caigui bé als altres, perquè no vagin amb ell (fem el gest de parlar a l'orella d'algú i amb l'altre mà fem com si assenyalem algú).
4. **Ajuda els altres:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que fan coses bones per als altres, que ajuden els altres a integrar-se en el grup.
5. **Pega els altres o dona empentes:** Busca el número de tres nois i noies de la teva classe que peguen, donen empentes, patades, intimiden, amenacen...
6. **No deixa participar:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que quan estan enfadats amb una altra persona la ignoren, fan com si no existís, o li diuen que marxi, i no deixen que estigui amb el seu grup d'amics.

7. **Anima els altres:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que intenten animar als altres companys que estan disgustats o tristos per alguna cosa. Que intenten fer-los sentir bé.
8. **Insulta.** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que insulten, ridiculitzen o se'n riuen dels altres.

Ara anem a veure a qui li passen aquestes coses. Primer hem dit qui ho fa i ara direm a qui li passa:

9. **A qui donen empentes o peguen?:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que acostumen a rebre empentes, cops, amenaces... dels altres
10. **A qui insulten o ridiculitzen?:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que els altres sovint els insulten o se'n riuen o es fiquen amb ells.
11. **A qui no deixen participar?:** Busca els números de tres nois i noies de la teva classe que sovint estan sols, que els altres no els trien per fer treballs, o no els conviden perquè no els agrada que vagin amb ells.
12. **Els teus amics / amigues?:** Busca els números dels tres nois i noies de la teva classe que són els teus millors amics.

(Quadre 3. CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe. Collell, J. i Escudé, C. (2006).
Full per a l'examinador.)

CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe							
Full de respostes							
Nom: _____		Número: _____					
Data: _____		☐ Noi		☐ Noia			
Classe _____		Nom del tutor/a: _____					
Centre: _____		Població: _____					
1	Em cau bé						
2	No em cau bé						
3	Fa córrer rumors						
4	Ajuda els altres						
5	Pega els altres o dóna empentes						
6	No deixa participar						
7	Anima els altres						
8	Insulta						
9	A qui donen empentes o peguen ?						
10	A qui insulten o ridiculitzen ?						
11	A qui no deixen participar ?						
12	Els teus amics / amigues						

(Quadre 4. CESC- Conducta i Experiències Socials a Classe. Full de respostes)

Agressivitat												Victimització								Estatus Sociomètric					
Total Agressió	Agressió Física	Agressió Verbal	Exclusió social	Prosocialitat	Total Agressió	Agressió Física	Agressió Verbal	Exclusió social	Prosocialitat		Alumnat	Total Victimització	Victimització Física	Victimització Verbal	Victimització Relacional	Total Victimització	Victimització Física	Victimització Verbal	Victimització Relacional	Popular	Rebutjat	Ignorat	Controvertit	+	-
35	13	11	11	2	X	X	X	X		1	E.A.	2	1	1	0								X	3	3
22	11	7	4	0	X	X	X			2	P.A.	0	0	0	0								X	2	4
7	0	2	5	0				X		3	E.A.	12	3	3	6				X		X			0	10
3	0	0	3	8					X	4	S.C.	1	0	0	1									3	2
13	5	4	4	4						5	J.M.D	5	2	3	0									2	0
1	0	0	1	2						6	L.G.	1	0	0	1									4	1
13	2	3	8	4				X		7	Vi.G.	22	11	7	4	X	X	X		X				4	0
7	0	2	5	2				X		8	Li.J.	8	0	4	4									4	1
7	0	0	7	10				X	X	9	C.B.	0	0	0	0									3	1
4	0	1	3	6					X	10	M.M.	8	2	4	2								X	4	2
42	14	13	15	2	X	X	X	X		11	R.M.	0	0	0	0						X			1	6
12	4	2	6	0				X		12	S.M.	48	19	14	15	X	X	X	X		X			0	4
4	0	1	3	11					X	13	B.M.	5	0	4	1									2	3
8	1	2	5	11				X	X	14	L.N.	1	0	1	0									3	0
4	0	0	4	4						15	C.P.	4	0	2	2									1	0
1	0	0	1	0						16	J.O.	1	0	0	1						X			0	5
3	0	0	3	3						17	L.R.	3	1	1	1									3	2
3	0	0	3	3						18	C.R.	27	11	6	10	X	X	X	X		X			1	7
11	3	5	3	5			X		X	19	N.S.	1	0	1	0									3	1
2	0	0	2	12					X	20	A.S.	1	0	0	1					X				4	0

(Quadre 5.)

2.1.- Anàlisi dels resultats: interpretació del qüestionari

Un cop obtingudes les respostes de l'alumnat (veure quadre 5), s'han buidat en la plantilla Excel per tal de recollir una baremació informatitzada i s'han extret les freqüències de tria pel que fa als diferents ítems, fet que ha permès tenir una primera visió de l'alumnat.

A continuació s'exposa la mostra d'un grup-classe:

Dels 22 alumnes (14 noies i 8 nois), 3 presenten conductes agressives en els tres àmbits: exclusió social, agressió verbal i agressió física, i a més, no són prosocials.

Per altra banda tant pel que fa a l'apartat d'actius, és a dir, el qui realitza l'agressió, com pels passius, és a dir, el que son víctimes, recauen en el gènere masculí.

En l'actiu són 3 i en el passiu en són 4, i no coincideixen en la mateixa persona.

L'alumne R.M. té moltes nominacions d'agressivitat, puntua significativament en totes les subescales i en la total. En quant a l'estatus social es presenta com a rebutjat.

Els alumnes V.G., S.M. i C.R. segons les nominacions dels companys, són victimitzats i donen puntuacions significatives en totes les subescales i en la total. Pel que fa a l'estatus social no puntuen significativament com a rebutjats.

Sobre l'aspecte "prosocialitat" destaquen les noies en la seva majoria. En canvi la "popularitat" és mixta, un noi i una noia. Pel que fa al cas del noi, segons les nominacions dels companys, ha estat considerat victimitzat. En l'apartat "controvertit" en són 3, 2 nois i 1 noia.

Per tant un cop feta la correcció i interpretació del qüestionari, s'ha pogut observar que els nois tenen un lloc més feble en el grup que no pas les noies, com queda demostrat pel fet que cap noia ha sortit com a victimitzada, malgrat elles se'n sentin. En conseqüència es

podria dir que les noies saben analitzar i ajudar-se.

S'observa que la cohesió entre les noies, malgrat la situació del grup, afavoreix els seus respectius rendiments acadèmics. En canvi pel que fa als nois, si bé es troben i es reuneixen per parlar i fer bromes a altres persones de classe o de fora, se senten rebutjats, aïllats i no tenen suport dels seus iguals per resoldre els seus problemes o bé davant les dificultats per a l'estudi, com és el cas de les noies.

2.2.- Devolució dels resultats

És important poder realitzar una devolució al grup. Es posa l'accent, no tant en les individualitats més conflictives i distorsionants, sinó en tots els elements que es donen, com ara l'ascendència positiva i prosocial, el grau de popularitat i altres elements significatius.

Es valora de forma molt positiva el grau de confluència entre les respostes dels nois i noies i les observacions del professorat, ja que denota que la preocupació de les relacions entre iguals era prou significativa tant per part del propi alumnat, com dels adults.

El fet de compartir les opinions ha permès obrir un diàleg i un debat sobre el que passa, per què passa, què es pot fer, etc., i finalment consensuar alguns acords per trobar vies de millora.

Del conjunt d'activitats proposades i finalment realitzades, algunes han sorgit de les orientacions que donen els autors de l'article esmentat, plenament en sintonia amb les valoracions realitzades anteriorment i altres de diferents publicacions sobre tutoria a l'ESO.

3.- Activitats realitzades a les tutories

Activitat 3.1: El meu rendiment acadèmic

Aquesta activitat serveix per establir contacte amb l'alumnat a l'inici de curs i per saber què pensen del que estudien, del que treballen, així com la seva valoració.

També es parla de les preferències i de les dificultats de les diverses àrees curriculars i la relació amb el professorat.

Buidat del qüestionari: El meu rendiment acadèmic (mostra d'un grup)

1.- Véns a gust a l'escola?

Sí: 4

No: 10

Ni sí, ni no: 1

Motius de les respostes: La majoria dels "no" és degut a l'horari, com per exemple el fet de llevar-se aviat. La resta de respostes són motivades perquè no els agrada estudiar. *O bé perquè tinc mal humor, molts deures...*

2.- T'agrada estudiar?

Sí: 6

No: 8

A vegades: 1

Motius: En relació a la motivació expressen que estudiar serveix pel futur, per cercar feina, pel sentit del deure "El que toca fer".

En relació a la desmotivació diuen que és avorrit, tenen molts deures, es cansen...

3.- L'Àrea que més t'agrada i perquè?

Educació física: 6 Perquè hi ha pocs deures.

Matemàtiques: 3 Perquè la professora explica bé.

Ciències Naturals: 3 Perquè experimentem i explica bé.

Ciències Socials: 2 Perquè explica bé.

Plàstica: 1

Castellà: 1 Perquè explica bé.

4.- L'Àrea que menys t'agrada i perquè?

C. Socials: 3 Perquè cal memoritzar i fer molts exercicis.

Castellà: 1 Perquè no hi ha cap tipus d'experimentació i cal molts exercicis.

Anglès: 3 No entenc l'idioma.

Música: 1 -----

Català: 3 . Perquè no entenc les explicacions i hi ha molts deures per fer.

5è. Quina relació hi ha entre els teus resultats, l'esforç i/o dedicació?

Sí: 10 Quan estudio i m'esforço tinc bons resultats.

No: 4 A vegades, malgrat estudiar, no tinc bons resultats.

No sé: 1

Una vegada s'ha realitzat el buidat es proposa a cada tutor/a una sèrie d'activitats per treballar a l'aula i amb l'equip docent. A continuació s'exposa algunes propostes.

Algunes propostes per treballar a l'aula : Parlar de....

a.- El sentit general del qüestionari

b.- El sentit de l'aprenentatge i de millora.

a.- El sentit general del qüestionari.

Aquest qüestionari ens permet pensar en nosaltres mateixos/xes, en què fem i com ho fem.

L'activitat a desenvolupar amb l'alumnat: mostrar els resultats a l'alumnat i veure què en pensen: reflexionar al voltant del sentit que té l'aprenentatge com a desenvolupament personal.

b.- El sentit de l'aprenentatge i de millora.

b.1.- Objectiu: Pensar en el que es treballa, quins interessos es tenen i així es permet seguir un millor procés d'aprenentatge.

Activitat: Recordar alguna situació que s'ha resolt bé i s'ha sentit satisfet/ta.

b.2.-Objectiu: Revisar el que va bé i el que no per tal de veure què es pot fer per millorar-ho. Tothom necessita revisar el que fa per veure com poder millorar. I també si es dona sentit al treball fet, això provoca un augment de satisfacció.

Activitat: Demanar que es respongui individualment. Recollir-ho per escrit i penjar-ho a la classe com a orientacions per a la millora del grup. Emfatitzar més les propostes comunes, que els resultats individuals.

b.3.-Objectiu: Compartir la informació amb la resta de l'equip docent per tal de tractar els punts de vista dels nois i noies i apropar postures davant el procés d'ensenyament i de l'aprenentatge.

Activitat: Posada en comú de la informació en les reunions de coordinació de tutories.

Activitat 3.2 : “Vamos a llevarnos bien”

La finalitat d'aquesta activitat és poder detectar en quines situacions l'alumnat observa i/o viu certa conflictivitat dins l'aula o bé al centre en general, amb la idea de poder-les detectar, compartir i cercar maneres de millorar-les.

L'activitat consta de tres parts: En la primera es passa un qüestionari individual on cada alumne expressa com s'ha sentit en el darrer mes en el centre, on es donen els fets que ha observat, la demanda d'opinió per resoldre-ho i finalment el grau d'implicació en l'activitat realitzada (veure quadre 6).

<u>1.-Durant aquest últim mes en l'IES els teus companys/es</u>	
1.1.-T'han insultat o s'han burlat de tu?	
Mai :	6
A vegades:	12
1.2.- Han parlat malament o han dit mentides sobre tu?	
Mai:	10
A vegades:	6
Sovint:	2
1.3.- Han agafat o trencat alguna cosa?	
Mai:	13
Alguna vegada:	5
1.4.- T'han pegat o donat alguna empenta?	
Mai:	13
Alguna vegada:	5
1.5.- T'han ignorat en alguna activitat o joc?	
Mai:	15
Alguna vegada:	2
1.6.- T'han impedit participar en alguna activitat?	
Mai:	17
Alguna vegada:	1
<u>2.- On passen aquestes coses?</u>	
2.1.- A classe?	
Mai:	10
Sovint:	3
Alguna vegada:	2
2.2.- En el pati?	
Mai:	8
Alguna vegada:	2
2.3.- En els passadissos?	
Mai:	8
2.4.- En altres llocs del centre? Indica'ls?	
Mai:	5
Sempre:	1
<u>3- Què faries per millorar la convivència a l'IES?</u>	
• En general demanen més temps per poder parlar dels seus problemes. • Respecte entre ells i elles. • Excursions per fomentar la convivència i així poder conèixer-se millor. • No obstant això, hi ha un petit grup que creu que això no serveix per a res, perquè “parlant no canvien les coses”, comenten.	
<u>4- Com t'has sentit contestant aquest qüestionari?</u>	
En general bé però hi ha alguns alumnes que s'han sentit incòmodes i confusos.	

(Quadre 6. Buidat de l'activitat “Vamos a llevarnos bien”)

La segona part és dur a terme una posada en comú en petits grups de 4 a 5 alumnes.

I finalment, un cop compartides les diferents opinions, se n'ha d'elaborar una de conjunta i, a través d'un portaveu del grup (escollit per ells); han d'exposar les idees a la resta de la classe, per tal d'arribar, si s'escau, a una decisió compartida i consensuada.

Activitat 3.3: Històries simulades de Helen i Pablo. (Dues situacions de conflictivitat vers l'alumne/a nouvingut /da)

L'objectiu d'aquesta activitat és reflexionar personalment, en petit grup i amb tota la classe, quins sentiments desperten les històries i què es proposa davant les situacions fictícies de conflictivitat que pateixen Helen i Pablo.

La història de Helen

“Pel treball de la meva mare vam marxar a viure a una nova ciutat. Canviar d'institut em feia una mica de vergonya, però la meva mare em deia que no em preocupés, que de seguida faria amics. Al començament va ser dur. Sóc una mica tímida i l'edifici era un gran edifici gris i quasibé em perdia pels passadissos, però la gent semblava amable.

A la meva classe hi havia un grup de noies, però no em feien cas. Pensava que amb el temps ens aniríem coneixent. Però poc a poc em vaig adonar que per elles era com si no existís. Ningú em parlava ni em mirava i, quan s'havia de fer grups, sempre em quedava l'última. A més a més, quan feien plans o bé quedaven, parlaven davant meu perquè les sentís. Aquesta situació va anar cada vegada pitjor. Sempre estava sola, a classe, al pati, als passadissos... vaig arribar a pensar que no existia. Un dia que estava menjant sola com sempre, una noia de tercer (es) va seure al meu costat i em va saludar amb naturalitat. Vam parlar una mica, per fi existia per alguna persona.”

Helen, 13 anys

Procés realitzat amb l'alumnat:

- Expressar el sentiment que desperta la història.
- Quin alumnat es posa “en el lloc” de la noia.
- Què creuen que pensa el professorat.
- Proposar com acabaria la història, així com possibles alternatives.

La valoració del treball ha estat molt positiva per diverses raons: Per una banda, l'alumnat, ràpidament s'ha posat en el paper de la noia. Ha compartit els seus sentiments sense masses dificultats, aportant forces idees al debat. Finalment s'han col·locat en el lloc del professorat i han sortit propostes de caire més o menys integrador per solucionar, o bé millorar el conflicte.

Alguns dels sentiments personals que han aflorat davant la situació han estat: Marginació, acostuma a passar a les persones noves, tristesa i soledat, ignorada pels altres, intimidada, malestar per saber que això pot passar, impotència... Sovint les respostes entre els seus sentiments personals i els de la noia (Helen) s'han barrejat, com a identificació davant de la problemàtica.

En relació al següent aspecte d'aquest punt, calia anar més enllà i veure què opinaven sobre els companys de classe:

Algunes opinions al respecte: *“Es senten superiors i orgullosos, intenten donar-li gelosia, xules davant la noia, intenten passar-*

s'ho bé a costa d'ella...".

Aquestes respostes denoten i projecten els seus propis prejudicis i revelen les actituds davant situacions que els i les incomoden.

En relació a allò que pensa el professorat, expressen que :

"La Helen no ho passa bé.

Potser no ho veuen perquè acostuma a passar fora de l'aula.

Davant aquestes situacions no ho viuen bé.

El millor fora parlar amb els companys per intentar solucionar-ho.

El professorat pot observar que la noia se sent malament a classe".

Davant les propostes per millorar la situació expliciten:

"Que acabi tot bé.

Que si cal li torni "amb la mateixa moneda".

Que canviï d'institut.

Que busqui amigues en el grup de 3r.

Que no tingui vergonya i així podrà afrontar millor la situació".

Realment davant del recull que ells i elles expressen ens és necessari poder avançar en les concepcions per anar a un camí que afavoreixi els valors d'inclusió a partir del diàleg, el sentiment de companyerisme, i de solidaritat.

Però malgrat copsar que encara manca molt camí per recórrer pel que fa a les visions integradores entre l'alumnat, el professorat percep que el grup intervé obertament, que aporta sincerament el que pensa i aquestes actituds són molt positives per seguir treballant.

Sobre la història de Pablo

La segona història, que pertany a aquesta activitat, s'ha treballat de forma diferent.

Se li va plantejar al grup si preferien parlar de la història de Pablo, com a un cas hipotètic, o bé es volia tractar una situació real, és a dir, situacions que viuen diàriament entre ells i elles, sempre i quan es respectessin les normes de diàleg i d'escolta, amb la voluntat de millorar les relacions. Va sorgir, de forma espontània, un conflicte entre un noi del grup i dues noies.

Procés seguit:

- Cada un d'ells i elles va exposar el seu punt de vista.
- Van sorgir les discrepàncies i alhora l'opinió d'altres persones.
- Es va cercar la manera de resoldre-ho entenent que en moltes situacions hi ha discrepàncies, però aquest fet no impedeix posar-nos en el "lloc" de l'altre per minvar les diferències i cercar maneres d'aproximar-nos uns amb els altres.

Aquesta situació real va ser més costosa de treballar perquè els sentiments afloraven amb més intensitat, però alhora va permetre poder tractar més a fons el que els passava i es van adonar que costa molt poder acordar i consensuar (l) maneres de fer, quan es pensa i se sent de forma diferent.

Vam poder compartir, també, que poder-ne parlar els ajuda, sempre i quan es donin les condicions per anar avançant.

El professorat que dinamitzava la sessió (tutora i psicopedagoga) creu que tractar els problemes quotidians és necessari i l'alumnat

se sent recolzat des de l' "escolta" i la comprensió dels adults.

També es creu que calen més situacions de tutoria per seguir-ne parlant. Sovint la durada d'una hora de tutoria no és suficient per iniciar, desenvolupar i concloure una activitat d'aquest tipus.

Activitat 3.4: Simulem bones pràctiques comunicatives

El motiu d'incloure aquesta pràctica en el treball sobre *la violència i la relació entre iguals*, ha estat el fet que les relacions i la manera de parlar entre les persones forma part de la convivència, i que aquestes, a vegades, en funció de com siguin poden ser l'origen de conflictes generadors de violència

L'objectiu d'aquesta activitat és comprovar si les relacions entre persones són iguals, ja siguin de la mateixa edat o no, o bé si canvien en funció de les circumstàncies de cada moment, és a dir, del context en què es dona.

Així es pretén observar si l'alumnat és capaç d'adequar la seva comunicació/relació amb l'altre, d'acord amb la persona a qui es dirigeix, o bé d'acord amb la circumstància en la que es troba, és a dir, si es dirigeixen d'igual manera a un adult, que a un company/a. Així com també observar el to i les formes emprades.

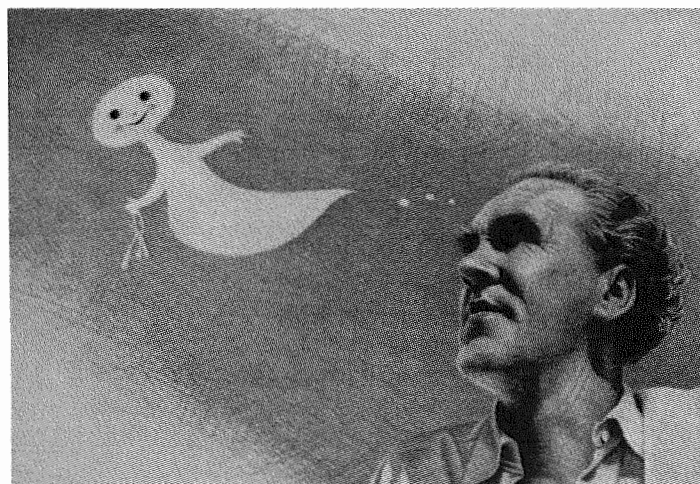
La pràctica es realitza en parelles i consisteix en simular una situació inventada per ells i elles, en què dues persones es troben i es comuniquen un fet inventat. La constitució de les parelles és feta per sorteig, igual que l'ordre d'actuació de cadascuna.

Cada parella representa la seva situació/història davant de tota la classe. Un cop finalitzada, la resta de la classe l'avalua.

Al final es fa una valoració del *perquè d'aquesta activitat*. També se'ls pregunta què han observat en les diferents actuacions.

Els comentaris dels alumnes fets a partir de les seves observacions constaten que, no es relacionen d'igual manera entre persones que no coneixen encara que siguin de la mateixa edat, així com tampoc ho fan igual quan es tracta de persones adultes. La simulació d'accions viscudes i/o inventades els permet "visualitzar" conductes des d'un altre "lloc" i pensar en com actuen i actuem envers els altres.

4.- Valoració dels implicats: alumnat i professorat **Valoració de l'alumnat**

La valoració que ha fet l'alumnat del grup de 3rB d'ESO de totes les activitats dutes a terme a les sessions de tutoria ha estat molt positiva. En primer lloc, tots ells/es s'han sentit molt bé fent les activitats. Els han ajudat a reflexionar sobre ells mateixos, com es tracten i a posar-se en el lloc dels altres companys i companyes i a respectar-se. També ha comportat que s'exposessin i es parlés dels problemes que hi ha a classe, això ha fet que milloressin les relacions del grup. Segons les seves paraules "a ser més amics".

L'alumnat se sent satisfet del resultat d'aquest treball, creu que s'haurien de continuar fent aquest tipus d'activitats que potenciïn la relació, com per exemple fer excursions, dedicar més atenció a qui ho necessiti, i suggereixen la possibilitat de tenir dues hores de tutoria a la setmana.

Per altra banda, també manifesten que s'ha d'actuar de manera contundent davant dels companys que tenen comportaments i actituds inadequades. Creuen que han de ser expulsats.

No obstant això, hi ha un petit grup que, tot i que s'ha sentit bé realitzant les proves, ha manifestat que aquestes activitats no l'han ajudat a millorar les relacions, perquè segons ells/es ja s'entenen prou bé, per tant, no han hagut de canviar.

En definitiva i de forma general, es pot concloure que la valoració final de l'alumnat envers les activitats realitzades ha estat molt satisfactòria per al grup.

Proposen que pel curs següent de 4t. es pugui continuar en aquesta línia i demanen explícitament que davant canvis organitzatius dels grups, es pugui mantenir tot el grup unit i si hi ha canvis que no se separin, sinó que en tot cas s'ampliï amb d'altres companys/es.

Valoració dels respectius tutors i tutores i la coordinadora del nivell de 3r d'ESO

A l'hora d'avaluar el treball entre el professorat hem recollit algunes valoracions i idees d'interès que poden permetre la formulació de noves propostes per al proper curs.

- "L'experiència ha estat positiva, però caldria realitzar-la des de l'inici de curs".
- Es proposa que la feina feta a 3r continuï a 4t per tal d'anar avançant en la cohesió dels grups.
- Planificació de l'activitat en el temps previst per tal que es pugui desenvolupar completament (iniciar, desenvolupar i concloure durant l'hora disposada setmanalment). En el cas de no acabar-la, poder continuar en la propera sessió de tutoria. És a dir, donar-li una continuïtat significativa.
- "La intervenció de la psicopedagoga amb els alumnes a l'aula ha servit per tractar temes personals i relacionals.

Aquest tipus d'intervenció, a vegades, no se sap dur a terme solament des de la formació del docent".

- "Calen bones pràctiques per anar tractant la millora de les relacions. Aquest treball ho ha permès i fora bo que anés constituint el contingut del Pla d'Acció Tutorial de l'ESO i formi part del Pla de Millora que el Centre ha dissenyat per la millora dels Aprenentatges i la Convivència".

I passat un curs ...

Ens trobem a 4t i l'alumnat del mateix grup expressa el que recorda del curs passat i com se sent actualment.

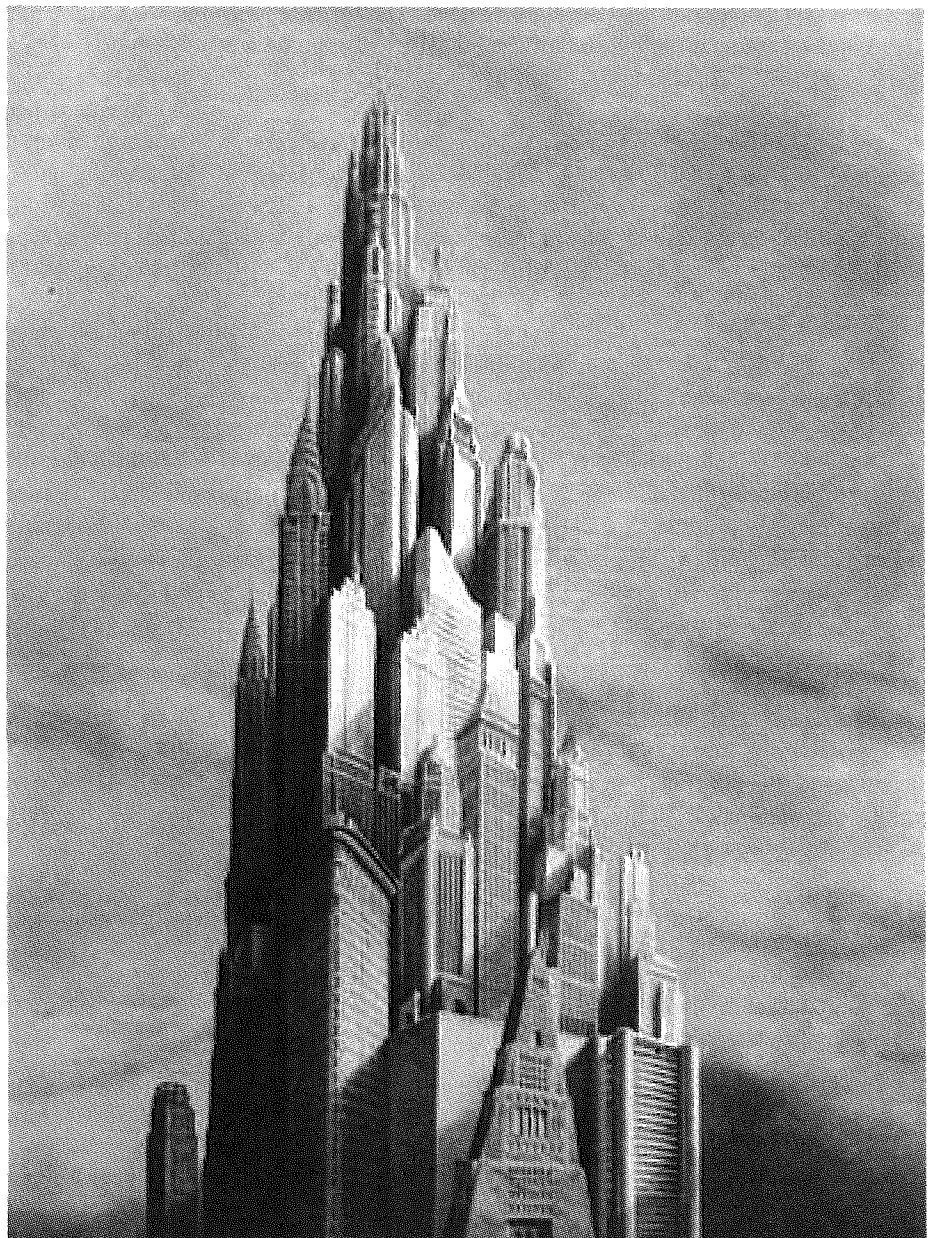
VG, noi: "Em trobo molt bé, però no m'agrada que em critiquin com porto els pantalons. El grup ha canviat molt, sobretot que ens relacionem millor"

BN, noia: "Ara no hi ha conflictes, tots ens portem bé entre nosaltres.

SC, noia: "Ara a classe ens ho passem bé, abans sempre hi havia crits, molts mals rotllos i patiment"

NS, noia: "També ha millorat molt perquè un dels nois que més ens molestava ha marxat".

AS, noia: "Aquest any el que passa és que hi ha gent amb qui no

ens relacionem, encara que no es portin malament. Seria millor portar-se bé amb tothom”.

CC, noia: “ Cada persona és com és i no té arreglo”.

R, noi:” Està millor que l’any passat però encara es fiquen amb mi el VG i JMa. D.

B, noia: “ jo m’assec al davant de R. i la cosa és fa molt pesada perquè es queixa perquè el deixin en pau i als nois els costa parar de fer-ho, però aquest any és menys molest.

R, noi: “no me’n vaig amb els nois perquè si ho faig sempre es fiquen amb mi”.

Després d’haver passat un curs l’alumnat pot reflexionar sobre els seus processos personals i de grup . S’adonen dels canvis per diversos motius i el que és més important és que d’ells se’n pot parlar . Cal destacar com les dinàmiques han variat i l’accent del que expressen aquest curs de 4t. és que les relacions entre nois i noies són més agradables, més dialogants i les dificultats més significatives rau en les relacions entre els nois.

En el transcurs de totes sessions hem pogut observar una sèrie de canvis positius dins del grup classe. Aquest canvis han vingut donats com a conseqüència d’unes reflexions inherents a les activitats realitzades, entre les quals cal destacar el fet d’exposar i tractar els problemes que es donen a la classe. Això els ha ajudat a entendre i a comunicar-se millor entre ells/es, en definitiva, com ells/es mateixos diuen: **“ara som més amics”**.

5.- Conclusions i propostes de futur

De l’experiència d’aquest treball, podem arribar al convenciment que, davant d’un problema, és més útil buscar i donar-li resposta, que no pas conviure-hi. És per aquesta raó que proposem unes pautes i línies d’actuació per tal de posar-les en pràctica en situacions posteriors i similars a les que han estat objecte d’estudi, com ara:

- Realitzar activitats que fomentin la comunicació i participació de tot el grup (“ Donar veu als i les protagonistes”)
- Exposar els problemes que hi a classe i parlar-ne amb tots i totes.
- Cercar consensos.
- Dissenyar pautes i acords de classe.

- Fer-ne un seguiment avaluatiu.
- Dedicar dues hores de tutoria a la setmana per tal que permeti millor fer-ne el seguiment..
- Fer-ho extensible als equips docents i a les tutories dels diferents nivells de l’ESO
- Compartir-ho amb el cap d’estudis pel seguiment de la Convivència en el centre i anar creant cultura democràtica i solidària entre l’alumnat amb l’acompanyament dels docents .

Finalment es podria concloure que davant de situacions problemàtiques com les del grup classe estudiat, s’han de cercar: les vies, les estratègies i les eines adequades que ens possibilitin resoldre els problemes que avui dia tenen lloc en els centres de secundària, com són la violència, la falta de convivència i l’absència de pautes per afavorir les relacions entre iguals.

Som conscients de l’avenç formatiu que s’ha realitzat per part de les persones implicades en aquest treball. Les llargues i periòdiques sessions de treball per coordinar les accions, sensibilitzar els diferents tutors i tutores, així com i la més important, la implicació sincera dels nois i les noies de 3r ens ha animat a seguir aprofundint en aquestes pràctiques i a seguir caminant pels paratges de la riquesa i alhora de la incertesa docent.

Notes:

(1) El treball de prevenció està emmarcat dins el Projecte de Coeducació a l’IES El Palau de St. Andreu de la Barca (Baix Llobregat-Anoia) que es du a terme des de l’any 2005.

(2) Article sobre: **“El maltractament entre alumnes “(I i II)”** de Jordi Cullerell i Carme Escudé, publicats a la revista Àmbits de Psicopedagogia i Educació. Núm. 18,

any 2006. Material d’ús :Qüestionari: **Conducta i Experiències Socials a Classe (CESC)**

Referències bibliogràfiques

COLLELL, J., ESCUDÉ, C. (2006): “El maltractament entre alumnes (I i II)”, Àmbits de Psicopedagogia. núm. 18.

COLLELL, J., ESCUDÉ, C. Qüestionari: Conducta i Experiències Socials a Classe (CESC)

COLLELL, J., ESCUDÉ, C. “Maltractament entre iguals a l’escola: Bullying” Informació general sobre el maltractament entre els iguals a l’escola. www.xtec.cat/~jcollell/

COLLELL, J., ESCUDÉ, C. (2007): “Una aproximació al fenomen del maltractament” Revista d’estudis de la violència. núm. 1, www.icev.cat

DIAZ –AGUADO, M.J. (2003) Educación intercultural y aprendizaje cooperativo. Madrid: Ediciones Pirámide.

Informe DELORS. Informe a l’UNESCO de la Comissió Internacional sobre Educació pel s.XXI. www.unesco.org

Correspondència amb les autores: Rosa M Rigol. E-mail: rrigol@xtec.cat. M. José de Molina. E-mail: mmolin11@xtec.cat.